

Teorie tekstów kultury

Wykład 10

Hermeneutyka

dr Krzysztof Gajewski

1 Geneza współczesnej hermeneutyki

- gr. *hermeneia* = interpretacja (np. słów wyroczni); gr. *hermeneus* = tłumacz; popularna etymologia — od Hermesa
- Filon z Aleksandrii (20 p.n.e. – 45 n.e.) chciał połączyć filozofię grecką i judaizm, wprowadza pojęcie **alegorii**
 1. sens dosłowny (cielesny; *soma*) — historyczny
 2. sens duchowy (psychiczny; *psyche*) — alegoryczny
- Średniowiecze
 - 4 sensory Biblii
 1. dosłowny (literalny)
 2. duchowy
 - (a) alegoryczny
 - (b) tropologiczny (moralny)
 - (c) anagogiczny
 - *Littera gesta docet, quid credas allegoria, Moralis quid agas, quo tendas anagogia.* (XIII w.)
- Hermeneutyka literalna i figuralna
 - 1. szkoła aleksandryjska, II/III w. (Klemens, Orygenes) — sens duchowy (alegoryczny)
 - 2. szkoła antiocheńska, IV/V (Diodor z Tarsu, Jan Chryzostom) — sens dosłowny (historyczny)

- 1. alegoreza i typologia patrystyczna
- 2. żydowski literalizm
- 1. tradycja rzymskokatolicka
- 2. tradycja protestancka (*sola scriptura*)

2 Hermeneutyka filozoficzna

2.1 Podstawowe założenia

- antykartezjanizm: przedsąd (*Vorurteil*)
- rezygnacja z klasycznej definicji prawdy (*adaequatio rei et intellectus*) na rzecz modelu perspektywicznego

2.2 Główni przedstawiciele

- Friedrich Schleiermacher (1768-1834) — koło hermeneutyczne (*hermeneutischer Zirkel*)
- Wilhelm Dilthey (1833-1938)
 - hermeneutyka jako sztuka rozumienia
 - wyjaśnianie (*Erklären*, nauki przyrodnicze) vs. rozumienie (*Verstehen*, nauki humanistyczne, *Geisteswissenschaften*)
 - dziejowość — zanurzenie człowieka w tradycji (por. Hans Reichenbach: kontekst odkrycia vs. kontekst uzasadniania)
- Friedrich Nietzsche (1844-1900) — tekst dopuszcza nieskończoną ilość wykładni
- Martin Heidegger (1889-1976)
 - hermeneutyka jako ontologia
 - rozumienie jest sposobem bycia *Dasein*, nigdy nie zaczyna się od zera, zawsze uwikłane jest w interpretację
 - Poeci są „pasterzami bycia”
- Hans Georg Gadamer (1900-2002)
 - wypowiedź jest odpowiedzią
 - fuzja horyzontów (*Horizontverschmelzung*) — niezbędna dla rozumienia przeszłości

- Paul Ricoeur (1913-2005) — opowiadanie jest elementarną strategią samorozumienia (tożsamość narracyjna, *homo narrans*)
- Richard Rorty (1931-2007) — przejście od epistemologii do hermeneutyki
- Umberto Eco (1932) — interpretacja a nadinterpretacja
- Wolfgang Iser (1926-2007) — estetyka recepcji i oddziaływania
- Hans Robert Jauss (1921-1997) — horyzont oczekiwań

Literatura

- [1] H.-G. Gadamer, Cóż to jest prawda?, Człowiek i język, w: jego, Rozum, słowo, dzieje, Warszawa 2000.
- [2] M. Heidegger, Hölderlin i istota poezji, przeł. K. Michalski, w: Teoria badań literackich za granicą. Antologia, red. S. Skwarczyńska, t. II, cz. II, Kraków 1981.
- [3] K. Rosner, Hermeneutyka jako krytyka kultury, Warszawa 1981.